

Saksfremlegg

Deres ref.:

Vår ref.:

18/3528 /30428/18-C40

Saksbehandler:

Bi Haavind

Dato:

15.05.2018

Saken skal behandles i følgende utvalg:

BY-MIL

KUL-FR

KST

KUNST I OFFENTLIGE ROM OG BYGNINGER - OPPRETTELSE AV ET KUNSTFOND I TROMSØ KOMMUNE

Innstilling til vedtak:

Dette vedtaket erstatter tidligere ordning og vedtak fra 1984 om å avsette 0,5 – 1,5 % av byggekostnader til kunst i kommunale bygninger:

1. Tromsø kommune oppretter et kunstfond for finansiering av kunst i kommunale bygninger og offentlige rom. Formålet med kunstfondet er å
 - Inkludere *kunst i offentlige rom* som del av kommunens kunstordning.
 - Bidra til god stedsutvikling i samarbeid med grunneiere, næringsliv; og følge opp samarbeidsavtalen med KORO – Kunst i offentlige rom.
 - Samle ansvaret for å bedre den faglige og helhetlige planleggingen og gjennomføringen av kunst i bygninger og offentlige rom.
2. Kunstfondet finansieres ved at 1 % av årlige investeringer til bygg, anlegg og uteområder i økonomiplan 2019-22 avsettes til formålet. Dette gjøres ved at
 - a. 1 % av bevilgninger til bygg, anlegg og uteområder som inngår i økonomiplanens investeringsprogram for 2019-2021 trekkes ut av enkeltprosjektene og avsettes på en egen investeringspost for kunstfondet.
 - b. Avsetting til kunstfondet på 1 % av investeringene skjer årlig under behandlingen av økonomiplanen.

- c. Avgiftsfinansierte investeringer og investeringer til IKT, maskiner, biler tomtekjøp, trafikksikkerhetstiltak, fortau og vegasfaltering **etc** er ikke med i beregningsgrunnlaget for fondet.
3. Oppgaver og organisering av kunstfondet vedtas som beskrevet i saksframlegget. Mottak av kunstgaver med retningslinjer vedtatt i kommunestyresak 188/16 inngår i kunstfondets arbeid.
4. Administrasjonssjefen utarbeider egne retningslinjer for kunstfondet som fremlegges i egen sak.

Britt Elin Steinveg
Administrasjonssjef

Bjarte Kristoffersen
Avdelingsdirektør for kultur og idrett

HVA SAKEN GJELDER

Saken handler om å opprette et kunstfond i Tromsø kommune. Et kunstfond innebærer en samordning av kommunens ordning for innkjøp og plassering av kunst, og omfatter

- Kunst i nye og eksisterende kommunale bygg med uterom, som skoler, barnehager, omsorgsboliger, sykehjem, kulturhus, idrettsanlegg osv.
- Kunst i offentlige rom, parker, fellesarealer. Dette kan være i samarbeid med grunneiere, næringsdrivende og andre.
- Mottak og plassering av kunstgaver.

Våre visuelle omgivelser er en viktig del av hverdagen vår - enten vi møtes i byen eller i nærmiljøet, eller oppholder oss i skoler, barnehager, omsorgsboliger, sykehjem eller andre kommunale bygg. Hensikten med å opprette et kunstfond er å gjøre kunst til en aktiv del av dagliglivet og skape mening, refleksjon og gode møter mellom mennesker. Kunstfondet skal også bidra til by- og stedsutvikling og styrke Tromsø som arktisk hovedstad.

Kommunestyrevedtak til kulturplanen 25. oktober 2017:

«Tromsø kommune ønsker å opprette et fond basert på kunstplanens vedtak om at det avsettes 1,25 % av investeringsmidlene til kunst i kommunale bygg og offentlige rom. Det framlegges egen sak om dette.»

Forslaget til kunstfond som her legges fram, er basert på liknende ordninger og erfaringer fra andre kommuner, først og fremst Trondheim og Oslo. Saken er utarbeidet i samarbeid med Avdeling for bymiljø.

Kunstfondet erstatter vedtatte retningslinjer for kunstutsmykning fra 1984, basert på at 0,5 – 1,5 % av byggekostnadene skulle avsettes til kunstnerisk utsmykning. (Se vedlegg 1.)

Administrasjonssjefen tilrår at 1 % av investeringsbudsjettet til bygg, anlegg og uterom i økonomiplanen avsettes til kunstfondet fom. 2019. Dette beskrives nærmere under avsnittet KUNSTFONDETS ØKONOMI.

BAKGRUNN

Tromsø kommune har siden 1984 hatt retningslinjer for kunstnerisk utsmykning basert på at det avsettes 0,5 % - 1,5 % av byggekostnadene av kommunale bygg til kunst.

Retningslinjene (vedlegg 1) sier også at der det anses hensiktsmessig, skal det oppnevnes en utsmykningskomite med representanter for lokale/regionale kunstnerorganisasjoner. Disse retningslinjene har til dels vært fulgt, men både beløpenes størrelse og gjennomføring av de enkelte kunstprosjektene har variert og vært noe tilfeldig. Ordningen er uklar i rammene, og hva som ligger i «byggekostnader» har vært vanskelig å definere.

Retningslinjene fra 1984 gjelder bare bygg, og ivaretar ikke et sterkere fokus og ønske om å plassere kunst i offentlige rom, noe som har fått mye oppmerksomhet, og som er en del av den arktiske hovedstadssatsingen.

Flere større kommuner har innført nye kunstordninger basert på en faglig og økonomisk samordning, der også midler fristilles til å kunne benyttes til kunst i offentlige rom. Trondheim var først ute med å vedta en slik kunstordning, der bevilgningene ikke knyttes til hvert enkelt prosjekt, men en samlet bevilgning på 1,25 % av kommunens investeringsbudsjett (se vedlegg 3). 25 % av fondets midler kan benyttes til plassering av kunst utenom nyanlegg. Dette var en nyskaping og et løft der det i perioden 2002 – 16 har vært brukt 158 mill. kr til 250 unike kunstverk i hele kommunen, plassert i parker og plasser; brukt for å gjenvinne områdene langs fjorden og elvebredden, områdeløft i bydeler og ikke minst gitt kunst til skoler, barnehager og helse- og omsorgssentre/-institusjoner. Suksessen i Trondheim skyldes omfanget og den store spredningen av kunst for alle i hele kommunen; og at de har vektlagt kombinasjon av *stedet, høy kunstnerisk kvalitet; og selve prosessen med å involvere brukere, eiere og kunstnere.*

Under behandlingen av kulturplan for 2017-20 fattet kommunestyret vedtak om å opprette et fond basert på 1,25 % av kommunens investeringsbudsjett, og fremme sak om dette. I kulturplanens handlingsprogram er dette utdypet slik:

«**Tromsø kommune** vil gjøre Tromsø til en kunstnervennlig by der kunsten er en kraft i samfunnet og i byutviklingen ved å

Gjøre plass til kunst i byrommene:

- Avsette en fast prosent av investeringsbudsjettet til kunst i bygg og offentlige rom. I Tromsøs vedtatt kunstplan er det foreslått 1,25 %.
- Etablere samarbeid med sentrumsforeningen, grunneiere, næringsaktører og KORO –Kunst i Offentlige ROM.

- Utvikle kunstprosjekter for Tromsøs uterom som en oppfølging av vedtatt strategi for uterom i Tromsø sentrum.»

Kunst i offentlige rom er aktualisert i Tromsø også gjennom vedtatt strategi for uterom 2016- 2030, der enkelte områder er avsatt til kunstområder. Kunst i byrommene er en viktig del av Tromsø som arktisk hovedstad, der kunsten er med å bidra til opplevelser, refleksjon, aktivitet og gode møteplasser. Det er igangsatt flere prosjekter ved kunst i uterom i den seinere tid, som *Tromsø soundline* og *Kunst og byutvikling - sjøfronten* for å gjenvinne og utvikle byens kontakt med sundet. I februar i år vedtok kommunestyret en samarbeids- og intensjonsavtale med KORO (Kunst i offentlige rom) om et 5-årig hovedprosjekt med fokus på kunst og byutvikling i Tromsø, (se vedlegg 4). Dette muliggjør finansiering fra flere kilder.

Det har også våren 2018 vært debatt rundt hvordan kommunen har praktisert de eksisterende retningslinjene fra 1984 vedr. viktige nybygg som Otium, Tromsøbadet, Helsehuset og Tvibit. Dette bl.a. tatt opp i egen sak i kontrollutvalget (Kommunestyresak 80/18 – Kontrollutvalgssak 19/18 – henvendelse vedrørende Tromsø kommunes praktisering av regler for kunst i offentlige rom.) I den forbindelse vedtok kommunestyret bl.a.

- «Administrasjonssjefen bes fremlegge forslag til nye retningslinjer for utsmykking av kommunale uterom og kommunale bygg.
- Lokal kunstfaglig representasjon skal inkluderes i disse retningslinjene.»

Administrasjonssjefen vil framlegge forslag til retningslinjer i egen sak, det vises her til pkt 4 i innstilling til vedtak.

OM KUNSTFONDET

KUNSTFONDETS FORMÅL er å

- Bidra til at samtidskunst spiller en viktig rolle i offentligheten i Tromsø som arktisk hovedstad.
- Gi innbyggere og besøkende som bruker kommunale bygg og felles plasser og uterom gode kunstopplevelser som gleder, engasjerer og skaper refleksjon i møter mellom mennesker.
- Utvikle offentlige rom og gode møteplasser og formidle samtidskunst som en del av stedsutviklingen, og som både inkluderer historien og gir rom for refleksjon i nye møter mellom mennesker.
- Samle ansvar for kunst i offentlige rom og bygninger på et sted. Dette inkluderer også mottak av kunstgaver.
- Bedre den faglige og helhetlige planleggingen og gjennomføringen av kunst i bygninger og offentlige rom.
- Være friere til å prioritere kunst både i gamle og nye bygninger og uteområder, og inkludere hele kommunen.

- Styrke og koordinere en god prosess basert på medvirkning og samarbeid mellom brukere, eiere og kunstnere.
- Bidra til samarbeid om finansiering av kunst i offentlige rom med eiere, næringsaktører, KORO og andre aktuelle interessenter.

Kunst som en del av hverdagen. Gjennom kunst i offentlige rom og bygninger som barnehager, skoler, omsorgssentre mv. vil kunsten være en del av folks hverdag i alle livsfaser, og inkludere alle der folk møtes. God kunst bidrar til utvidete møter, refleksjon og dialog mellom forskjellige mennesker. God kunst kan skape nye steder, nye bevegelser, aktiviteter, og fellesskap.

Medvirkning og samarbeid er metoden og stikkord for å lykkes. «Stedet og kunsten eies av alle», det betyr at prosessen knyttet til valg av kunst, formidlingen og hvordan den skal plasseres må involvere mange personer og vurdere mange hensyn: Stedet – estetikken - eier(e) og de som er med å finansiere - kunstneren – naboer – offentligheten – arkitekten; og ikke minst alle aktuelle brukere: Ungdom – barn - familier – besøkende – beboere – eldre. Kunsten kan styrke stedet som møteplass, der mennesker passerer, venter, treffes, snakker sammen, gjør aktiviteter, leker, tar lunchpause, rusler søndagstur, arrangerer eller er publikum på en konsert osv. Samtidig er det viktig å åpne for nyskapende kunstnerisk innhold som frambringer meninger, møter og refleksjon.

KUNSTFONDETS ØKONOMI

I **vedtaket i kulturplanen** foreslås det at 1,25 % av investeringene i økonomiplanen avsettes til kunstfondet. Modellen er særlig hentet fra Trondheim, der det avsettes 1,25 % av alle investeringer bortsett fra de avgiftsbaserte er satt av til formålet.

Administrasjonssjefen vil ut fra den økonomiske situasjonen til Tromsø kommune ikke anbefale at låneopptaket økes. Ut fra gjeldende ordning fra 1984 ligger midler til kunstformål allerede inne i investeringsbudsjettets byggeprosjekter. Det foreslås at 1 % kan trekkes ut fra de eksisterende investeringspostene til bygg, anlegg og uterom i vedtatt økonomiplan fom. 2019. Ved nye bevilgninger legges automatisk inn 1 % til kunstfondet, dette gjøres under den årlige behandlingen av økonomiplanen.

Beregningsgrunnlaget for kunstfondet omfatter investeringer til kommunale bygg, uterom, idrettsanlegg og anlegg som har betydning for steder; både nybygg og rehabilitering. Avgiftsfinansierte investeringer og investeringer til IKT, maskiner, tomtekjøp, trafiksikkerhetstiltak, fortau og vegasfaltering etc er ikke med i grunnlaget for fondet.

Fondet disponeres slik at 25 % av midlene kan benyttes til prosjekter utenom nybygg og nyanlegg, og kan benyttes til eksisterende bygg og etablerte uterom. En ønsker særlig en sterkere satsing på kunst i offentlige rom og plasser, både i bysentrum, og i bydeler og distrikt. Dette danner grunnlag for å søke tilskudd fra KORO og samarbeid med andre mulige finansører. Det resterende beløpet på 75 % fordeles mellom nybygg, nye anlegg og rehabiliteringsprosjekter, og omfatter skoler, barnehager, helse- og omsorgsbygg,

idrettsanlegg og nyanlagte parker/uterom. En må her ta hensyn til at prosjektene kan fordele seg over flere år, slik at fordelingsnøkkelen må ivareta dette. Det skal utarbeides retningslinjer for kunstfondet som beskriver dette nærmere.

Med utgangspunkt i vedtatt økonomiplan 2018-21 vil kunstfondet få tilført følgende midler fom. 2019 (1000 kr.):

	Investeringer bygg, anlegg, uterom	1 % til kunstfondet
2019	648 029	6 480
2020	861 600	8 616
2021	663 100	6 631

Disse beløpene må tas med forbehold, og vil bli endret når økonomiplan 2019-22 legges fram med oppdatert investeringsbudsjett. Der vil det også framgå tydelig hvilke investeringsprosjekt som inngår i kunstfondet. En vil da også hensynta overgangsordninger mht investeringsprosjekter som er oppført med delbevilgninger i 2019, og som er påbegynt med delbevilgninger i 2018 eller før.

ORGANISERING AV KUNSTFONDET

Etter modell fra andre kommuner kan 15 % av fondets midler brukes til planlegging, prosjektering og gjennomføring av kunstprosjektene innenfor de retningslinjer o.a. som gjelder for kommuners investeringer. Ut fra tabellen ovenfor tilsvarer det ca. en knapp million til 1,3 mill. kr hvert år. Det skal dekke utgift til en kunstrådgiverstilling, honorarer til eksterne kunstkonsulenter og andre utgifter. Prosentandelen er retningsgivende, og utgifter vil kunne variere over år ihht det som er vedtatte midler til kunstfondet – et større prosjekt kan planlegges året før det gjennomføres osv. En vil derfor følge med og evaluere hvordan prosjektering gjennomføres de første to årene, både når det gjelder økonomi og andre praktiske forhold.

Arbeidsformen skal sikre en god prosess som ivaretar alle interesser og behov gjennom godt samarbeid. Kunstnerisk kvalitet, stedsutvikling, estetikk, funksjonalitet, brukermedvirkning og annen nødvendig deltakelse er nøkkelord som skal ivaretas, i tillegg til økonomi og god administrasjon/prosess. Følgende modell opprettes for å gjennomføre dette:

- **Det opprettes en stilling som kunstfaglig rådgiver** og koordinator for kunstfondets oppgaver.
- **Et tverrfaglig kunstutvalg** nedsettes av administrasjonssjefen og består av
 - Kunstfaglig rådgiver
 - 1 fra Byutvikling/Plan
 - 1 fra Byutvikling/Park

- 1 fra seksjon for Utbygging.
- Leder av Kultur og idrett
- 2 eksterne med kompetanse kunst og kunstformidling
- **Kunstutvalget oppretter kunstkomiteer** til større prosjekter. Til mindre prosjekter kan det benyttes kompetanse som fins i kunstutvalget, eller en kan kjøpe ønsket kompetanse.

Det tverrfaglige kunstutvalget skal ha en bred kompetanse som dekker kunst og kunstformidling, by- og stedsutvikling, uterom, arkitektur, samt økonomi og prosjektledelse. Kunstutvalget har følgende oppgaver:

- Lage årsplan og fordele bevilgninger til prosjekter. 75 % (inkludert administrasjon/prosjektering) avsettes til bygg og anlegg som er med i investeringsbudsjettet i økonomiplanen, inntil 25 % fristilles til andre uterom og prosjekter.
- Sørge for at en er tidlig ute i forhold til planlegging av byggeprosjekter slik at kunst kan integreres i arkitektur og utforming av uterom.
- Oppnevne kunstkomité eller kunstkonsulent for enkeltprosjekter, avhengig av prosjektets størrelse.
- Vedta kunstplaner for hvert enkelt prosjekt etter forslag fra kunstkomiteene. En må vektlegge gjennomførbarhet, økonomi, holdbarhet og kunstnerisk kvalitet.
- Kunstplanen må inneholde en drifts- og vedlikeholdsplan med kostnader.
- Forberede avtale med aktuell kunstner.
- Følge opp samarbeids- og intensjonsavtalen med KORO, søke midler og utvikle samarbeid med grunneiere, medfinansierer og andre interessenter. (Se vedlegg 4.)
- Forvalte mottak av gaver etter retningslinjer for mottak av kunstgaver, vedtatt av Tromsø kommunestyre 28. september 2016 i sak 188/16.
- Rapportere årlig til administrasjonssjefen og politiske organer.

Retningslinjer for kunstfondet i mer detaljert form utarbeides høsten 2018, og legges fram som egen sak.

Ansvar for kunstfondet og stillingen som kunstfaglig rådgiver legges til Kultur- og idrett, og det tverrfaglige kunstutvalget foreslås ledet av leder for kultur og idrett.

Kunstkomité eller kunstkonsulent til hvert enkelt prosjekt oppnevnes av det tverrfaglige kunstutvalget tilpasset det enkelte prosjekt. For større prosjekter kan kunstkomiteen bestå av brukerrepresentant, byggherrerepresentant (Utbyggingstjenesten eller Park), prosjektets arkitekt (landskapsarkitekt) og en ekstern kunstfaglig konsulent, (kunstformidler, -historiker eller kunstner) evt. også andre interessenter. Kunstkomiteens oppgave er en kunstplan for prosjektet som inkluderer gjennomføring, type kunst, valg av kunstner og budsjett. I retningslinjene for kunstfondet som skal utarbeides, nedfelles mer detaljert ansvar for oppfølging av hvert enkelt prosjekt.

Drifts- og vedlikeholdsplaner: Kunstplanene for hvert enkelt prosjekt skal omfatte en drifts- og vedlikeholdsplan, fortrinnsvis utarbeidet av kunstneren. Planen redegjør for bruk av materiale og forventet drifts- og vedlikeholdsbehov, herunder det som evt. trengs av spesiell behandling. Det må også beregnes kostnader som legges til grunn vedlikeholds- og driftsansvar overføres til Byggforvaltningen eller Bydrift som har forvaltningsansvaret for hhv bygg og uterom. Dersom utgifter ikke kan dekkes innenfor eksisterende ramme og praksis, må de innarbeides i økonomiplanen. Større vedlikehold/restaureringer som kan defineres som investering kan ivaretas av kunstfondets midler.

Mottak av kunstgaver: Tromsø kommunestyre vedtok i sak 188/16 retningslinjer for mottak av kunstgaver, se vedlegg. Det faglige arbeidsutvalget som omtales der, nedlegges, og oppgaven overføres til kunstutvalget for kunstfondet. Retningslinjene omfatter ellers å gjøre en helhetlig vurdering av om gaven skal tas i mot eller ikke, hvor den skal plasseres, og hvordan plassering skal gjennomføres. Dette omfatter bl.a.

- a. Å vurdere kunstnerisk kvalitet og kulturelt innhold.
- b. Forslå egnet plassering ut fra gjenstandens utforming og kulturelle relevans, og hvor den best kan styrke kvaliteten av uterommet.
- c. Avklare kostnader til frakt og montering av gjenstanden. Som hovedregel skal disse kostnadene dekkes av giver.
- d. Vedlikeholds- og driftsplan må kvalitetssikres, herunder kostnader, finansiering og ansvar.
- e. Bringe inn og innhente uttalelser fra berørte parter og interessenter.
- f. Sørge for nødvendig byggesaksbehandling, evt. annen politisk behandling, der det er nødvendig.

Vedtakskompetanse:

Kommunestyret

Vedlegg:

- Retningslinjer for kunstnerisk utsmykning vedtatt av Tromsø kommunestyre i 1984.
- Retningslinjer for mottak av kunstgaver, vedtatt av Tromsø kommunestyre 28. september 2016 i sak 188/16.
- Trondheim kommunes utsmykkingsordning fra 2002.
- Femårig intensjonsavtale om samarbeid med KORO.

Andre referanser/kilder:

- Trondheim: <http://trondheim2030.no/2015/11/10/slik-gikk-det-til-at-brattora-fikk-kunst/> og <https://www.trondheim.no/kunst-i-offentlige-rom>
- Oslo: <https://www.oslo.kommune.no/natur-kultur-og-fritid/kunst-og-kultur/oslo-kommunes-kunstsamling/#gref> Evaluering av Oslos kunstordning:

https://www.telemarksforsking.no/PROSJEKT/detalj.asp?p_prosjektnr=%2720160710%27&merket=4

- Vedtatt strategi for uterom 2016 – 2030
<http://www.tromso.kommune.no/getfile.php/3556003.1308.ssdepfxwxc/Uterom.pdf>
- Kulturplan 2017-21 <http://www.tromso.kommune.no/kulturplan-2017-2020.173764.no.html>
- Kommunestyresak 80/18 – Kontrollutvalgssak 19/18 – henvendelse vedrørende Tromsø kommunes praktisering av regler for kunst i offentlige rom.